

บันทึก

เรื่อง การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม
(กรณีบำเหน็จตกทอดของ ร.อ.วันชัย จิตรโสภี)

กรมบัญชีกลางได้มีหนังสือ ที่ กค ๐๕๑๓/๑๑๘๗ ลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๓๘ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า ด้วยกองทัพอากาศได้ขอให้ส่งจ่ายบำเหน็จตกทอดให้แก่ทายาทของ ร.อ.วันชัย จิตรโสภี ข้าราชการบำนาญซึ่งถึงแก่กรรมมีทายาทมีสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอดเพียงคนเดียว คือ น.ส. ธัญลักษณ์ จิตรโสภี บุตรบุญธรรม แต่กรมบัญชีกลางยังไม่ได้ส่งจ่ายบำเหน็จตกทอดให้แก่บุตรบุญธรรม เนื่องจากในขณะจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ร.อ.วันชัย จิตรโสภี มีภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย ๒ คน คือ นางกิมล้วย จิตรโสภี อยู่กินกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ และนางมณฑนา จิตรโสภีจดทะเบียนสมรสเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๕ นางมณฑนา (ภริยาคนที่ ๒) ถึงแก่กรรมไปเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๑๖ หลังจากภริยาคนที่ ๒ ถึงแก่กรรมแล้ว ร.อ.วันชัย จิตรโสภี ได้จดทะเบียนรับ น.ส.ธัญลักษณ์ ซึ่งเป็นหลานมาเป็นบุตรบุญธรรมในวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๙ โดยปรากฏในทะเบียนรับบุตรบุญธรรมว่า ภริยา คือ นางมณฑนา จิตรโสภีถึงแก่กรรมไปก่อนแล้ว แต่ข้อเท็จจริงยังมีนางกิมล้วย จิตรโสภี ภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมายอยู่อีก ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๐ กรณีเช่นนี้ถือว่า การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมถูกต้องและมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากภริยาคนแรกไม่ได้ให้ความยินยอม และจะมีสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอดในฐานะบุตรบุญธรรมหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๘) ได้พิจารณาข้อหารือดังกล่าวโดยได้ฟังคำชี้แจงข้อเท็จจริงจากผู้แทนกระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) แล้วเห็นว่า การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามปัญหาที่หารือมานี้ ได้กระทำขึ้นเมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๙ ดังนั้น กฎหมายที่ใช้บังคับแก่การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมในขณะนั้นจึงได้แก่บทบัญญัติในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิม ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พุทธศักราช ๒๕๑๙ และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๕๓๘ โดยในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๔๔^๑ และมาตรา ๑๕๔๕^๒ สรุปได้ว่า ในการรับบุตรบุญธรรมนั้น หากผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสอยู่ ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสนั้นก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นวิกลจริตหรือสูญหายไปไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และการรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ ต่อเมื่อจดทะเบียนตาม

^๑มาตรา ๑๕๔๔ ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสนั้นก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นวิกลจริต หรือสูญหายไปไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

^๒มาตรา ๑๕๔๕ การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

กฎหมาย ซึ่งตรงกับมาตรา ๑๕๙๘/๒๕^๓ และมาตรา ๑๕๙๘/๒๗^๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ส่วนพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒^๕ สรุปได้ว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมต้องร่วมกันร้องขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม และให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว แต่ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าวหรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นความจริง ก็ห้ามมิให้รับจดทะเบียน ดังนั้น ในกรณีที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ในเบื้องต้นยอมถือว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายว่าด้วยเรื่องรับบุตรบุญธรรมแล้ว และทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมเป็นเอกสารมหาชนที่เจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้น ซึ่งมาตรา ๑๒๗^๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นเอกสารที่แท้จริงและถูกต้อง เป็นหน้าที่ของผู้โต้แย้งเอกสารนั้นที่จะต้องนำสืบหักล้าง นอกจากนั้นทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมยังเป็นเอกสารที่แสดงถึงฐานะของบุคคล ซึ่งต้องมีความแน่นอนสามารถยกขึ้นอ้างอิงหรือใช้ยืนยันบุคคลภายนอกได้ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลให้เพิกถอน ตราบใดที่ยังมิได้ถูกลบล้างไปตามวิธีการดังกล่าว ย่อมจะต้องถือว่าทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมนั้นถูกต้องและสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา(กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ ๕) ก็ได้เคยวินิจฉัยในปัญหาทำนองเดียวกันนี้เป็นบรรทัดฐานไว้แล้ว^๗

^๓มาตรา ๑๕๙๘/๒๕ ผู้จะรับบุตรบุญธรรม หรือผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ในกรณีที่คู่สมรสไม่อาจให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของคู่สมรสนั้น

^๔มาตรา ๑๕๙๘/๒๗ การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้จะเป็นบุตรบุญธรรมนั้นเป็นผู้เยาว์ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมก่อน

^๕มาตรา ๒๒ การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมเป็นผู้ร้องขอ

ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายให้ถ้อยคำว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายในเรื่องรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ถ้าปรากฏต่อนายทะเบียนว่าการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ว่านั้นหรือถ้อยคำที่ได้ให้ไว้ไม่เป็นความจริง ห้ามมิให้รับจดทะเบียน

ถ้านายทะเบียนไม่ยอมรับจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม ผู้ร้องขอจดทะเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะยื่นคำร้องต่อศาลก็ได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเมื่อศาลได้สวนได้ความว่าการได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายครบถ้วนแล้ว ก็ให้ศาลมีคำสั่งไปให้รับจดทะเบียน

^๖มาตรา ๑๒๗ เอกสารมหาชนซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองหรือสำเนาอันรับรองถูกต้องแห่งเอกสารนั้น และเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารนั้นมาขึ้น ต้องนำสืบความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องแห่งเอกสาร

^๗บันทึก เรื่อง การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม (กรณี ร.ท.นคร ประภากรนายไสว ตันติสมบูรณ์ และนายเชื่อน สกลวิจิตร) ส่งถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีพร้อมกับหนังสือ ที่ ๓๖๖๕/๒๕๐๕ ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๐๕

เพราะฉะนั้น ในปัญหาเกี่ยวกับการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของร.อ.วันชัย จิตรโสภี ตามที่กรมบัญชีกลางหารือมานี้ เมื่อปรากฏว่ามีการจดทะเบียนรับน.ส.ธัญลักษณ์เป็นบุตรบุญธรรม ก็ต้องถือว่านายทะเบียนได้ดำเนินการถูกต้องตามมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวฯ แล้ว เมื่อยังไม่มีคำพิพากษาของศาลให้เลิกรับหรือเพิกถอนการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการจดทะเบียนที่ชอบด้วยกฎหมาย การรับบุตรบุญธรรมจึงถือว่าสมบูรณ์ และ น.ส.ธัญลักษณ์ ย่อมมีสิทธิรับบำเหน็จตกทอดในฐานะบุตรบุญธรรมของ ร.อ.วันชัยฯ

(ลงชื่อ) ม. ตันเต็มทรัพย์

(นายไมตรี ตันเต็มทรัพย์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรกฎาคม ๒๕๓๘